

Nakladnička djelatnost Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ od 1947. do 2023. godine

Čuljak, Martina

Source / Izvornik: **Mef.hr, 2024, 43, 24 - 27**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:252595>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-05**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine
Digital Repository](#)

Nakladnička djelatnost Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ od 1947. do 2023. godine

Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar" (dalje Škola) osnovana je u rujnu 1926. godine pod nazivom Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja kao jedinstvena ustanova koju čine dvije sastavnice. Već 1930. godine dolazi do razdvajanja ovih dviju ustanova, pa Higijenski zavod preuzima nadležnost za područje Savske banovine, a Škola postaje središnja ustanova za socijalnu higijenu u tadašnjoj državi Kraljevini Jugoslaviji.

U sastav Medicinskog fakulteta Škola ulazi 1947. godine Uredbom vlade NR Hrvatske te joj se dodjeljuje zadaća usavršavanja liječnika iz područja organizacije zdravstvene službe, higijene, socijalne medicine, epidemiologije, bakteriologije, parazitologije, statistike i drugih srodnih predmeta. Nakladnička djelatnost Škole¹ otada nadalje vezana je za navedena područja medicine, ali ona zahvaća i puno šire. Na inicijativu Andrije Štampara Škola je već 1948. pokrenula stručni časopis Zdravstvene novine koji je izlazio sve do 1968. godine. Uz ostalu nakladničku i publicističku djelatnost Škola je redovno od akademske godine 1959./60. do 1976./77. izdavala godišnje izvještaje o svome radu.

Prve publikacije na kojima se Škola kao sastavnica Medicinskog fakulteta u Za-

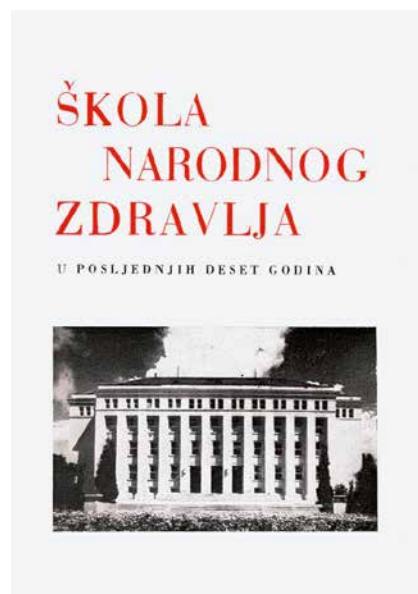
1 U prilogu se navode isključivo one publikacije u kojima je Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ navedena kao nakladnik ili kao je-dan od nakladnika

Izvještaj o radu Škole u akademskoj godini 1960./61.

grebu navodi kao nakladnik tiskane su **pedesetih godina** prošlog stoljeća. Tih godina Škola je uz redovnu nastavu za studente Medicinskog fakulteta organizirala razne poslijediplomske studije i tečajeve trajnog usavršavanja za liječnike, sestre i druge zdravstvene djelatnike iz područja javnoga zdravstva. Tako su tiskane brošure² *Nastavni programi predmeta III. godine studija* izrađenih na temelju Uredbe o organizaciji nastave na Medicinskom fakultetu od 21.8.1952. te godine 1954. *Nastavni plan i program tečaja za usavršavanje sestara* koji je organizirala Škola u trajanju od 3 semestra. Tiskan je *Izvještaj o ljetnoj praksi studenata na terenu 1955. godine* (s dodatkom Izvještaja o praksi iz 1954.) epidemiologa Branka Cvjetanovića te brošura pod nazivom *Organizacija i rad Škole narodnog zdravlja* u hrvatskoj i engleskoj verziji 1956. Iste godine tiskana su *Pravila Škole narodnog zdravlja*, a 1958. Štampar kao autor potpisuje pu-

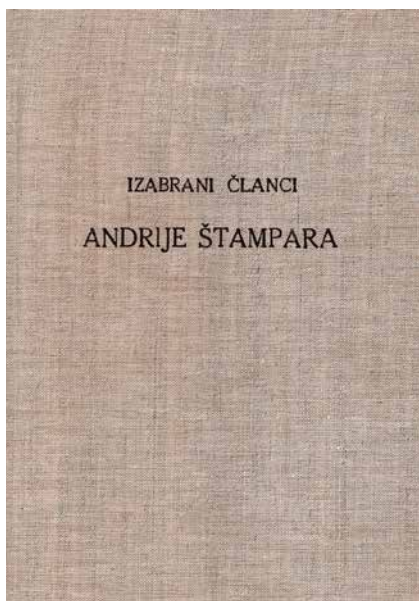
2 Brošura je neperiodička publikacija od najmanje 5, a najviše 48 stranica.

Štampar A. Škola narodnog zdravlja: u posljednjih deset godina; 1958.

blikaciju *Škola narodnog zdravlja: u posljednjih deset godina*. Andrija Štampar obnašao je funkciju dekana Medicinskog fakulteta u pet uzastopnih jednogodišnjih mandata, od akademske godine 1952./53. do 1956./57. Kao rezultat toga 1957. nastaje njegova autorska publikacija *Nakon pet godina: iskustva i problemi na Medicinskom fakultetu*. Škola kao poseban otisak iz Zdravstvenih novina 1958. publicira rad Branka Kesića pod nazivom *Andrija Štampar: 1. IX. 1888 - 26. VI. 1958.*, koji je napisao povodom iznenadne Štamparove smrti.

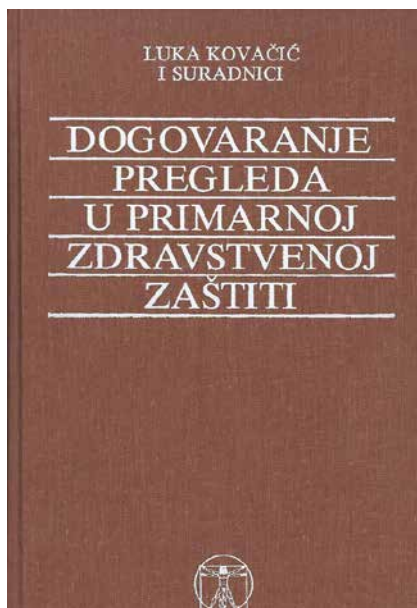
Šezdesetih godina prošlog stoljeća Škola izdaje sljedeće knjige: *Imunologija*, autora Vice Vuksanovića (1961.), *Osnove statističke metode*, Borisa Petza (1964.), *Psihofiziologija rada: uvod u industrijsku psihologiju*, Zorana Bujasa (1964.), *Odabrana poglavlja iz reumatologije*, Stjepana Androića i sur. (1966.) te *Osnovi toksikologije*, Branka Svetličića (1969.). Godine 1966. Škola izdaje vrijednu knjigu koju je priredio Mirko Dražen Grmek *U borbi za narodno zdravlje: izabrani*

Grmek MD. U borbi za narodno zdravlje: izabrani članci Andrije Štampara; 1966.

članci Andrije Štampara u hrvatskoj i engleskoj verziji. Knjiga sadržava detaljnu biografiju i životni put Andrije Štampara te njegove najvažnije članke. Kao rezultat velikog istraživanja psihoza koje je vodio doktor Živko Kulčar u suradnji sa Školom i Zavodom za zaštitu zdravlja Hrvatske, Škola je 1969. izdala priručnik *Ispitivanje psihoza u Hrvatskoj* koji je objavljen u tri dijela. Rezultati navedenog projekta publicirani su 1972. godine pod nazivom *Diferencijalne stope psihoza u Hrvatskoj: finalni izvještaj*, na hrvatskom i engleskom jeziku. Od 1969. do 1973. na Školi je trajalo veliko epidemiološko istraživanje financirano sredstvima Sjedinjenih Američkih Država pod nazivom *Ispitivanje indikatora metabolizma masti i ugljikohidrata vezanih uz pojavu dijabetesa u populacijama koje se hrane mastima životinjskog podrijetla i koje se hrane uljima*. Istraživanje je praćeno nizom izvještaja u izdanju Škole uglavnom na engleskom jeziku.

Sedamdesetih i osamdesetih godine prošlog stoljeća Škola je bila nakladnik mnogih publikacija, njih gotovo 90. Tiskano je 2., dopunjeno izdanje *Statistike* (Gizela Luković, 1972.), *Pravo zaštite na radu* (Branislav Nadvornik, 1972.), *Metoda predavanja u zdravstvenom odgoju* (Bojana Barišić, 1973.) i skripta za studente *Higijena te Higijena i epidemiologija: praktikum I* (1972.). Godine 1970. u kurikulum studija medicine uvodi se informatika, pa Škola 1973., 1975. i

Kovačić L, i sur. Dogovaranje pregleda u primarnoj zdravstvenoj zaštiti; 1976.

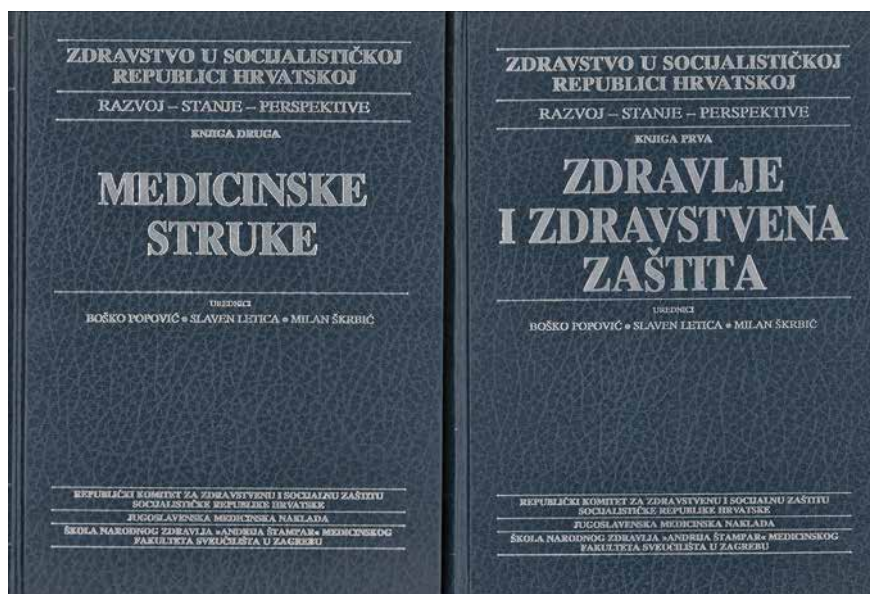
1978. izdaje *Osnove informatike* (Đuro Deželić). *Statistika: skripta za medicinare* publicirana je 1974. i 1981, a uz Gizelu Luković autorstvo potpisuju Davor Ivanković i Silvije Vuletić. Tiskaju se ponovno *Odabrana poglavlja iz reumatologije* autora Stjepana Androića i sur., a publicirana je i knjiga Boška Popovića *Socijalno-ekonomski razvoj i promjene u vitalnim obilježjima stanovništva Jugoslavije* (1974.). Za potrebe nastave Škola sama ili u suradnji izdaje sljedeće naslove: *Predavanja iz oftalmologije* (uredila Nevenka Ljuština-Ivančić, 1970.), *Materijali za pripremanje ispita iz higijene za studente medicine* (1971.), *Socijalna medicina: praktikum* (Branko Kesić i sur., nekoliko uzastopnih akademskih godina), *Klinička mikrobiologija: bilješke uz seminare* (1975.), *Mikrobiološki praktikum* (1975./76.), *Dogovaranje pregleda u općoj medicini: priručnik* (Luka Kovačić i sur., 1976.), *Opća medicina: organizacija rada i iskustva iz prakse* (Vuletić Ante i sur., 1976., 1978.), *Organizacija zdravstvene službe* (Branko Kesić, 1977.), *Po zlatarskom kraju: informacije za studente medicine na terenskoj praksi* (Mirna Zebec, Željko Bantić, 1977.), *Razvoj zdravstvene zaštite u svijetu i kod nas* (Ante Vuletić, 1979.), *Osnove ekološke fiziologije* (Eugenija Žuškin, Pavao Rudan, 1979.), *Zdravstvena ekologija I: skripta za studente medicine* (1980.), *Opća medicina: organizacija rada i iskustva iz prakse* (Vladimir Grahovac i sur.,

1982.) te *Osnove multidimenzionalne analize podataka* (Josipa Kern, 1984.).

Ante Vuletić proveo je istraživanje na temu *Evaluacija medicinske izobrazbe liječnika opće prakse* i Škola je izdala završni izvještaj pod nazivom *Evaluation of Medical Education for General Practitioners: exploratory study: final report* (1971.). Škola je također bila nakladnik knjige Eugenija Žuškin *Ispitivanje ventilacije funkcije pluća u medicini rada* (1976.), zatim knjige *Prijedlog plana zaštite kvaliteta površinskih voda u slivu rijeke Une*, autora Nikole Preka (1978.) te knjige *Medicina i socijalne znanosti* Boška Popovića i Milana Škrbića (1980.). Krajem sedamdesetih provedeno je istraživanje Gizele Luković i Davora Ivankovića na temu *Metodološka studija o upotrebnosti vrijednosti podataka o uzroku smrti za umrle za koje ne postoji liječnički izvještaj* te je Škola 1978. izdala završni izvještaj na hrvatskom i engleskom jeziku. Marija Magdalena Težak-Benčić početkom osamdesetih je godina vodila istraživanje pod nazivom *Utjecaj niske porođajne težine i zrelosti na rast i razvoj djeteta*, a Škola je publicirala finalne izvještaje na hrvatskom i engleskom jeziku.

Škola je na Fakultetu bila predvodnik u uvođenju poslijediplomskih studija, pa je do 1979. vodila cjelokupnu organizaciju i administraciju svih poslijediplomskih studija na Fakultetu. Vezano za poslijediplomske studije izdane su publikacije: *Znanstvena literatura i metode njena korištenja: nastavni tekst za dio programa iz predmeta Metodika znanstvenog rada* (Ljerka Markić-Čučuković, 1976.), *Postgraduate education: content of courses* (1976.), *Planning and Management of Basic Health Services in Developing Countries: international postgraduate training course* (1978) te *Bilješke uz nastavu iz predmeta Zdravstveni informacijski sistemi i Metode zdravstvene informatike na postdiplomskom studiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* (1982). Međunarodni tečaj *Planning and Management of Basic Health Services in Developing Countries: international postgraduate training course* održan je čak 16 puta između 1978. i 1996. u trajanju od 9 tjedana, a organiziran je u suradnji s vladom Kraljevine Nizozemske. Škola je izdala više vodiča i priručnika vezano za taj tečaj.

Na temu zdravstva u SR Hrvatskoj Škola je u suradnji s Jugoslavenskom medicinskom nakladom 1981. izdala dvije vrijedne knjige – *Zdravlje i zdravstvena*

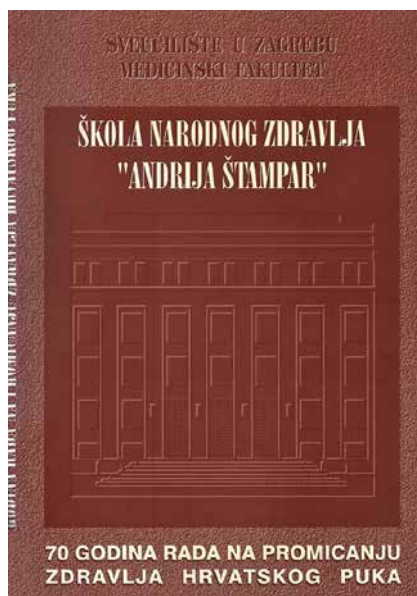

Popović B, Letica S, Škrbić M. Zdravlje i zdravstvena zaštita: knjiga prva; 1981.
Popović B, Letica S, Škrbić M. Medicinske struke: knjiga druga; 1981.

zaštita: knjiga prva i Medicinske struke : knjiga druga, koje su uredili Boško Popović, Slaven Letica i Milan Škrbić. Godine 1982. Škola izdaje knjigu *Experiences in Primary Health Care Selected Case Studies: planning and management of primary health care in developing countries* i brošuru *Short Information on the Andrija Štampar School of a Public Health, Medical School, University Zagreb : founded in 1927*. U suradnji s Klinikom za ženske bolesti i porode u Petrovoj, tadašnjim Zavodom za zaštitu majki i djece i Zajednicom mirovinskog i invalidskog osiguranja, Škola je 1985. izdala dokument *Dječja zdravstvena knjižica*. Knjižica je bila rezultat težnja za postojanjem dokumenta koji bi na jednome mjestu obuhvatio pregled rasta i razvoja djeteta, pa je na temelju međunarodnih iskustava i angažiranjem domaćih stručnjaka izrađeno prvo izdanje „Dječje zdravstvene knjižice“ koje je služilo za potrebe projekta Otkrivanje faktora ugroženosti i sprečavanje invalidnosti djece sistemom kontinuirane evidencije zdravstvenog stanja djece. Ta verzija knjižice ipak nije ušla u dugoročnu upotrebu jer je bila preopširna – sadržavala je 55 stranica. Iz razdoblja osamdesetih treba spomenuti još brošuru pod nazivom *Andrija Štampar School of public health : foundations and development* (Želimir Jakšić i sur., 1987.).

Devedesete godine prošlog stoljeća donose publikaciju *Javno zdravstvo u*

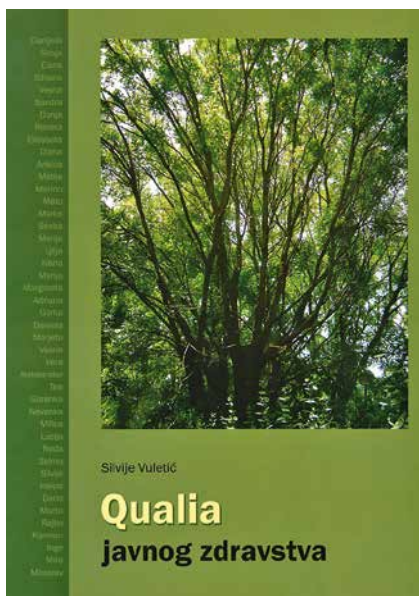
ratnim uvjetima: priručnik za liječnike i zdravstvene radnike, urednika Antuna Budaka i Luke Kovačića (1991.) i skripta za medicinske sestre i tehničare *Organizacija rada u patronaži* (1992.). Vezano uz Zavod za nastavnu tehnologiju izdaju se publikacije: *Unapređenje ispitivanja i ocjenjivanja kao bitnog dijela nastavnog procesa: radovi sa savjetovanja* (1992.), *Research Methods in Primary Health Care: distinguishing terms and vindica-*

Zebec M, Vuletić S, Budak A. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka; 1997.

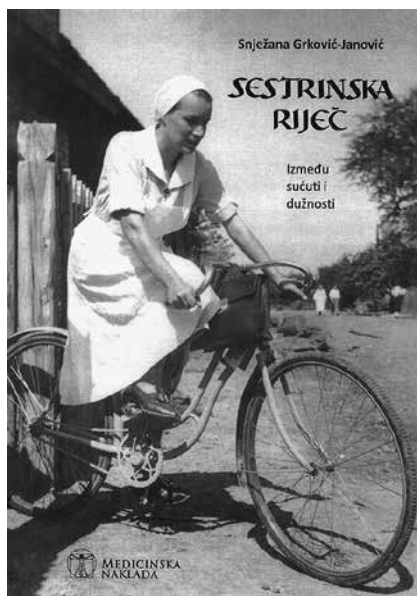
ting terminology (Želimir Jakšić, 1993.) te izvještaji s Radnih sastanaka nastavnika Medicinskog fakulteta (*O načelima i načinu planiranja nastavnog programa i kurikulumu za medicinski studij*, 1993., *Predavanje – najstariji zanat nastavnika*, 1995., itd.). *Obitelj i zdravlje: temelji obiteljske medicine po iskustvima liječnika opće/obiteljske medicine*, uređuje Želimir Jakšić sa suradnicima i objavljuje 1995. Projekt *Zdravi gradovi* pokrenula je Svjetska zdravstvena organizacija još osamdesetih godina 20. stoljeća, a u Hrvatskoj je inicijator projekta *Hrvatske mreže zdravih gradova* bio Slobodan Lang, a nastavila ga je voditi Selma Šogorić. Kao rezultat projekta nastao je časopis *Epoha zdravlja* koji se izdaje od 2005. godine i nekoliko publikacija u devedesetima koje su pratile sastanke Hrvatske mreže zdravih gradova. Knjiga urednice Gordane Pavleковиć *Nastavni paket Sigurni korak i pravo na zrak: mlađi, pušenje i alkohol izlazi 1997.*, a priručnik Aide Mujkić i sur. *O životu i zdravlju djeteta* 1999. godine i ponovno 2000. Iznimno vrijedna monografija *Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka*, urednika Mirne Zebec, Silvija Vuletića i Antuna Budaka publicirana je 1997. i donijela je mnoge pojednosti iz bogate povijesti Škole od njezina osnutka do tada. Osim toga, ona donosi i pregled razvoja javnoga zdravstva u Hrvatskoj.

Novo tisućljeće započinje izdanjem publikacije *Umijeće medicinske nastave*, urednika Želimira Jakšića sa suradnicima (2000.) te *Promicanjem zdravlja u školi* (2001.) i *Našim novim uspješnim pričama* (2001.), urednica Gordane Pavleковиć, Marine Kuzman i Vesne Jureše. Škola također izdaje 2000. publikaciju *Reader 2000: the ETC-PHHP [i. e.] European Training Consortium in Public Health and Health Promotion: Course Strategies for Health in Europe*, koju je uredila Gordana Pavleковиć. Slijedi *Povijesno-medicinski vodič kroz medicinu starog Dubrovnika (A Guide to the History of Medicine in Old Dubrovnik)*, autora Ane Borovečki i Slobodana Langa iz 2001. te *Ogledi o razvoju opće/obiteljske medicine*, urednika Želimira Jakšića iz iste godine. Godine 2006. za potrebe nastave iz Medicinske sociologije publicira se priručnik *Tekstovi=Readings* koji je uredio Stipe Orešković sa suradnicima, a vrijedna monografija *Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: desetljeće*

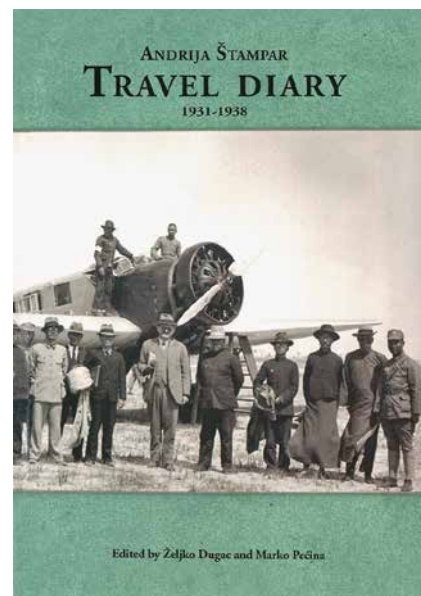
Vuletić S, ur. *Qualia javnog zdravstva*; 2013.

obnove 1997.-2007.: prilog o proslavi dviju obljetnica 80 godina djelovanja Škole narodnog zdravlja, 90 godina od osnutka Medicinskog fakulteta, urednika Zvonka Šošića, Jadranke Božikov i Marine Teuber objavljena je 2007. godine. Priručnik *HIV/AIDS, stigma i diskriminacija: pojmovnik HIV/AIDS-a* izlazi 2004., a *Zaštita zdravlja*, urednice Milice Katić sa suradnicima 2009. godine. Štamparov *Dnevnik s putovanja: 1931.-1938.*, koji su uredili Željko Dugac i Marko Pečina, objavljen je 2009., a njegova inačica na engleskom jeziku publicirana je 2020. godine. Praćenje rasta i razvoja djece i mladeži ima dugu tradiciju na Školi, a započelo je još radom Živke Prebeg. Njezini nasljednici nastavili su ta istraživanja, što je rezultiralo vrijednom publikacijom *Hrvatske referentne vrijednosti antropometrijskih mjera školske djece i mladih : tjelesna visina, tjelesna masa, indeks tjelesne mase, opseg struka, opseg bokova*, autorica Vesna Jureše, Mirjane Kujundžić Tiljak i Vere Musil 2011. godine. Hrvatska se time pridružila skupini od samo 17 zemalja u svijetu koje imaju takve referentne vrijednosti.

Grković-Janović S. *Sestrinska riječ: između sućuti i dužnosti*; 2015.

Priručnik *Javno zdravstvo, etika i ljudska prava: priručnik za stručne poslijediplomske studije iz javnog zdravstva, medicine rada i športa te školske i sveučilišne medicine*, urednika Ane Borovečki i Slobodana Langa objavljen je također 2011. godine. Škola je objavila i dvije vrijedne knjige Silvija Vuletića: *Qualia javnog zdravstva* (2013.) i *Javni diskurs: izazovi suvremenog zdravstva* (2014.). Kao rezultat biheoralnog istraživanja 2015. objavljena je publikacija autorice Marte Čivljak *Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnog ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj: biobiheoravno istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim ispitanicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci*. U suradnji s Medicinskom nakladom Škola 2015. objavljuje knjigu *Sestrinska riječ: između sućuti i dužnosti*, autorice Snježane Grković-Janović. Knjiga donosi vrijedne tekstove časopisa *Sestrinska riječ*, čija je urednica bila Lujza Wagner, medicinska sestra čiji je rad obilježio Zagreb u razdoblju između dva svjetska rata. *Tvoj do vijeka: pisma Andrije Štampara Desanki Ristović: 1924. – 1941.*, knjiga koju su

Dugac Ž, Pečina M, ur. *Andrija Štampar Travel Diary: 1931-1938*; 2020.

priredile Stella Fatović-Ferenčić i Darija Hofgräff, Škola je objavila u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom 2018. godine. Posljednje izdanje Škole jest monografija *Andrija Štampar*, koju su priredile Koraljka Zdunić i Alma Šimunec-Jović, a izdana je 2023. godine u suradnji s tvrtkom Laurana d.o.o.

Literatura:

- Bibliografija Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: 1927-2023 [Internet]. Zagreb: Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“; c2023 [pristupljeno 1.6.2024.]. Dostupno na: https://www.snz.unizg.hr/app/uploads/2024/04/bibliografija_1927-2023.pdf
- Božikov J. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“. U: Pečina M, Klarica M, ur. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 1917-2017. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2017. Str. 71-103.
- Grgurić J. Evaluacija preventivnog rada putem zdravstvene knjižice djeteta. Hrvatski časopis za javno zdravstvo. 2005;1(2).
- Zebec M, Vuletić S, Budak A, ur. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka. Zagreb: Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 1997.

Martina Čuljak